

X către Z

(sfârșit).

D-le Z. ne citați versul : «Muritor, ce vii aicea vieța să-ți mai prelungești.» Mă mier cum de n'ați luat samă că poezia din care face parte versul ieste din cele mai caraghioaze în privința accentului. Iată-o :

«Muritor, ce vii aicea vieța să-ți mai prelungești,
Ia sama că'n toate celea piericiunea ta găsești ;

Munți se *pornesc*, stînci se sfarmă, isvoară și curg
și sacă,

Copaciul creștè și cade, pîrăele pietre'n neacă,
Mușchiul *ce-l* calcî cu piciorul, este iearba din
vechime,

Strălucitor putregaiul, a fost cîpac cu mărime !

Cărări vezi pe pietre roase țurme dè om însemnează ;

Găsești pămînt ars de focuri ? la vatră ta cugetează,

Lumea stă pe o schimbare: toate trec . . . și mor
și pier.

Dar și moartea ieste vieța pentru cei cari o cer !»

Frumoase idei, minunate, dar forma!!!

Să trecem acuma la alt punct, la explicarea formelor cu *u* în loc de *ul*. — Aice chestiea se lărgeste. Dl. Z. propune o explicare pentru formele cu *u* populare. D-sa ne explică cum a ajuns din *ursul*, *ursu* ; din *lupul*, *lupu* ; din *Vrînceanul*, *Vrînceanu*, etc, etc....

Mai înainte de toate se pun față în față părerea D-lui Z. și cu a subsemnatului și apoi să vedem, care din două se pare adevărată.

«Am credință tare că nu greșesc, zice Dl. Z. susținînd «că acel *u* nu ieste o urmă dintr'o formă veche a articolului, ci același *u* care se aude întreg în *negru*, «*cuscru*, *acru*, și jumătățit în *bou*, *leu*, *ochiū*, etc. Iată

„În scurt cum a putut să ajungă limba vie a-și deter-
 „mină noțiunile prin u: Din moment ce *u* final, unde nu
 „a fost reținut de sunete premergătoare, a dispărut ori
 „s'a scurtat, au ramas formele ca *lup(u)*, *lupul(ũ)*, *bou*,
 „*boul(ũ)*. Dar spiritul limbei *grăite* a mers mai depar-
 „te: a înlăturat cu timpul și pe *l*, mulțămindu-se a în-
 „credință lui *u* ramas ca finală funcția determinării.
 „Deci când în graiul viu zicem; *calu* paște, *leu* ieste un
 „animal puternic, să nu se creadă că noi adaugim *u* la
 „forma *cal* și noi întregim pe *u* din forma *leũ*. Procesul
 „stabilirei acestor forme s'a făcut de mult, treptat și pe
 „nesimțite.”

Fără altă vorbă să arăt și explicarea mea :

Intr'o vreme ierau în românește forme ca: *lupu*, *ursu*,
Albotesculu, *lupulu*, *ursulu*, *Vrînceanu*, *Vrînceanulu*. — A
 venit vremea pierderii lui *u* final, după legea arătată în
 Nr. 14 în articolul „Respuns D-lui Z. (aliter M. P.)” și
 din formele citate s'a pierdut se înțelege încet încet *u*
 final și a ajuns o vreme când se zicea: *lup*, *urs*, *Albo-*
tescul, *lupul*, *ursul*, *Vrîncean*, *Vrînceanul*. *L* final prece-
 det de *u* neacc. s'a prefăcut în unele dialecte încet încet în *u*
 care s'a contopit cu *u* de înaintea lui. Această schim-
 bare fonetică sfârșindu-se au fost în dialectele în cari s'a
 întâmplat formele: *lup*, *urs*, *Albotescu*, *lupu*, *ursu*,
Vrîncean, *Vrînceanu*. Formele derivate din cele cu fi-
 nala *ul* se înțelege că au fost întrebuințate tocmai ca și
 mai înainte, adecă aveau în mod firesc, oareși cum prin
 drept de moștenire, înțelesul și rolul formelor articulate.
 Ori cât de ciuntit, dar articolul primitiv *lo* trecînd prin
lu, *l*, și o jumătate de *u*, o nuanțare particulară a lui *u*
 final tot a ramas; și chiar de n'ar fi ramas, tot s'ar putea
 zice că formele derivate din *lupul*, *ursul* sînt formele
 articulate ale dialectului în care se întrebuințază. Cum
 că o cauză fonetică a lucrat aici putem vedea de pe
 faptul că s'au confundat formele articulate cu cele near-
 ticate la cuvintele ca *socru*, *socrul*, cari au ajuns la o
 singură formă pentru amîndouă *socru* și așa pentru toate

acele cuvinte în cari u final se păstreze conform legei. Dacă ar fi jucat aice rol acel ciudat *spirit* (!!!) al limbei, cu care se pare că are bune relațiuni Dl. Z. de sigur că ar fi văzut că prin izgonirea lui l se produce confuziune și nu l'ar fi exilat. Aice a lucrat puterile oarbe, legile fonetice neînduplecate și n'au fost măcar oprite de acel *spirit*, de acea *stafie* a limbei. Ciudat se pare de asemenea cum Dl. Z. ne spune în fraza de la urmă că „*procesul stabilirei acestor forme s'a făcut de mult, treptat și pe nesimțite.*” Cum a putut să se facă treptat acea înlăturare(!) a lui l?! Tare mi se pare că această frază n'are nici un înțeles și că arată numai că din punct de vedere metafizic, a reușit Dl. Z. a se apropiea de convingerea că l a dispărut încet, nu credeți înse că și-a închipuit Dl. Z. că o lege fonetică s'a aplicat aice, nu D-Sa ne spune numai că spiritul limbei grăite văzînd, că e de prisos acel l, l'a înlăturat și a dat lui u acea funcție, cu alte cuvinte și-a ușurat bugetul, izgonind un funcționariu ne trebuincios. Și vă mierați, D-le, dacă numim lipsite de metodă științifică asemenea încercări cari presupun spirite cari transformă limba după matură cugetare de folosul sau paguba ce ar aduce reforma?!

La plural crede Dl. Z. că au lucrat același demon și anume din aceleași motive. Noi ne închipuim înse lucrul altfeliu. Formele vechi au fost *lupi*, *lupili* apoi *lupî*, *lupî* și mai pe urmă s'a întîmplat o contragere între cei doi i de la forma articulată și avem *lupî*, *lupi*. Forma *lupi* ieste după noi articulată deși n'a ramas de cît o parte din *i* contopit cu *î* de la finala nearticulată. Ieste o asemănare și o paralelă complectă între *lupul*—*lupu* și între *lupî*—*lupi*.

Prind această ocazie pentru a lămuri punctul de vedere științific față cu cuvinte ca *apocopare*, *sinereză*, *epenteză*, etc.... Cu asemenea explicări facem etimologii *à la Ionescu*, apocopăm, facem metateză, epentezăm, etc, și din *alfana* ajungem la *epuus* sau vice-versa. Zice Dl. Z. după apocoparea lui l, dar să vedem ce însem-

nează această vorbă altă ceva decît Iepădărea, tăerea lui l și fiind că această tăere s'a făcut din cauze fonetice, ne pare mai lămurit a spune ce s'a petrecut și a nu spăria lumea cu cuvinte cabalistice.

Iată acuma o frază care m'a pus în mare mierare: „Căci dacă e altfeliu, cu greu s'ar putea explică vocativele: *Iancule, boule, calule, Constantinescule, Roiule*. Dl. X. ar trebui să zică: Nominativul și Acuzativul multor substantive în limba poporului și o samă de nume proprii chiar din limba scrisă primesc articolul u, iar vocativul acelorași nume primește și u și le sau un soi de articol *ule*. Așa-î D-le X. că n'ați avea în cotr'o de cît să dați această explicare?”

Ieu, D-le Z. ași zice așa: Cuvintele masculine terminate în u sau în consoane în limba de acuma, ierauterminate toate în u. Toate aū primit la N. Ac. V. articolul *lu, le* pe vremea cînd aveau încă pe acel u întreg și așa s'au făcut forme ca: *Iancu-lu, Iancu-le; Ursu-lu, Ursu-le*. În timpul căderei lui u final N. și A. au pierdut pe u final și am avut: *Iancu-l, Iancu-le; Ursu-l, Ursule*. În dialecte populare s'a pierdut și l final precedat de u și am ajuns la forme ca *Iancu, Iancule, ursu, ursule*. Ași mai spune încă cum formele articulate populare terminate în u, ale numelor proprii au intrat în limba literară din România mai ales, pe cînd în Bucovina și Transilvania s'au păstrat formele corecte și în armonie cu cele comune.”

Asemenea comedii ca articolul *ul,** sau *ule*, nu le puteam născoci și prin urmare în zădar se ostenește Dl. Z. a-mi face tabele de declinație cu așa articulație caraghioasă. În Manliu, D-le Z, în Manliu veți găsi și de acestea.

Despre întrebuițarea promumelui *ce*, cu antecedent un nume de ființă și chiar de persoană, nu am negat că nu se întrebuițază și toate exemplele aduse de Dv. puteați foarte mult să le înmulțiți și cu proză nu numai cu poezii. De cît mie mi se pare că întrebuițarea

lui ce cum ați făcut-o Dv. tot se poate privi ca o greșală. *Mărturisesc înse că în acest singur punct aveți mai multă dreptate, iese singurul punct din răspunsul Dv. care m'au pus pe gânduri în privința întrebunțării lui ee.*

Despre cuvintele ca *gentil, epuizat, ai fi tradus, etc.*, cu toată explicarea ghibace ce le dați nu cred. că ar putea fi privite ca la locul lor. În cazul cînd le-ați fi întrebunțat pentru a lua în rîs pe *Driscu*, care le pune pe copertele operelor sale, trebuia de sublinieat orî de pus între citații, pentru ca orî cine să vadă, de ce s'au întrebunțat.

Fie limba noastră cît de țapănă, cît de necioplită, să căutăm a face dintr'însa ceea ce au făcut și alte popoare din a lor cultivîndu-o, dar așă cu regula aceasta, ca să luăm cutare cuvînt pentru că are șic epigrama cu dînsul, nu merge. Nu faceți atuncî epigrama și s'a mîntuit.

Despre învinuirea că am făcut personalități și că am ridicat vîlul sub care se ascundea Dl. Z. (punînd aliter M. P. în parantez și spunînd că iese profesor de românește) nu mă apăr altfeliu, de cît recunoscînd că în adevăr m'ași crede vinovat, dacă Dl. Z. ar fi încredințat redacției adevăratul seu nume cu cererea să i se păstreze anonimatul. D-sa înse ne-a trimes prin poștă epigramele și scrisoarea și a pus ca iscălitură Z. Dacă am înțeles cine iera Z, ce sînt de vină? Apoi de personalități mai bine nu vorbim, căci ar trebui să explic pe larg principiile noastre de critică și nu cred timpul potrivit chiar acuma.

X.

Cite-va considerații asupra tipurilor omenești.

(Urmare).

Am zis că diferitele caractere despre cari am vorbit mai sus, n'au fost încă întrebunțate toate în gruparea tipurilor ome-

nești, din cauză că cercetările asupra lor nu sunt complete; prin urmare sîntem siliți să zicem că ori care din grupările admise de antropologii actuali, vor suferi schimbări mai mult sau mai puțin însemnate, cu cît cercetările vor deveni mai complete. Pe lângă acestea trebuie să repetăm în privința clasificării tipurilor omenesci, ceea ce am zis în general în privința ori căreia clasificățiunii naturale: *Tot de a una să ne servim, pe cît se poate, de totalitatea caracterelor, punînd înse mai mult temeiul pe cele însemnate, adecă pe acele care se raportează la funcțiuni mai însemnate.* Ca dovadă că iese reu de a nu urmă așa, putem cită mai multe exemple: *Forma craniului* luată singură ca punct de plecare a unei grupări, ne ar duce la rezultate foarte greșite; căci în multe cazuri găsim oameni foarte apropiați prin totalitatea celorlalte caractere, deosebindu-se prin forma craniului, și din contra oameni cu totul deosebiți în alte privinți, asemănîndu-se prin forma craniului (exemple de felii în tăiu găsim la tipul blond în care află atit *dolihocefali*, cît și *brahicefali*; iar pentru al doilea caz putem aminti că atit *cafrii* cît și o mare parte dintre *Europeni* sînt *dolihocefali*) se înțelege că nu în toate cazurile se întîmplă așa, dar nu iese mai puțin adevărat că putem cădea într'o greșală neiertată, cînd ne vom abate de la regula de mai sus;—așa în cît în privința acestui caracter putem zice că după ce vom fi siguri despre locul ce trebuie să ocupe în clasificare un tip oare care, luînd ca temeiul alte caractere, putem aminti și forma craniului mai mult pentru a ne face o idee mai lămurită despre înfătoșarea indivizilor din acel tip. *Limba (modul de vorbire)* de și prin feliiul său iese un caracter foarte însemnat, totuși nu ne putem servi numai de dinsa în clasificare; căci un popor poate să vorbească o limbă care nu iese a sa, fie că s'a întîmplat aceasta prin impunerea cu sila din partea învingătorilor, sau că s'a întîmplat încetul cu încetul printr'un amestec liniștit a două tipuri deosebite predominînd limba cea mai superioară, adecă aceea care avea mai multe calități pentru a putea trăi și a se dezvoltă; cu toate acestea cînd niște indivizi vorbesc aproape aceiași limba ca și alții, dacă nu putem afirmă de la început cu siguranță că se asemănă prin totalitatea caracterelor, putem fi cel puțin siguri că au un element comun și ori cum sîntem ușurați în completarea cercetărilor. Se înțelege că ținînd samă de gradul de dezvoltare la care a ajuns *limbistica* știm că s'au găsit și se vor mai găsi legi foarte însemnate, legi adevărat științifice, prin care se poate cunoaște foarte bine natura unei limbi; așa în cît se poate ca de multe ori numai limba să ne deie lămuriri destul de ezacte în privința unui tip omenesc; dar atunci iese altă ceva, nu ne am servit în mod brut de limbă, nu ne am uitat numai la for-

ma iei! Am luat în ajutoriul antropologiei, datele complete ale altei științe și de aceea limba întrebuintată în așa chip în clasificare, nu mai iese un caracter simplu ca forma craniului sau ca altele! Ieste un caracter care pentru a fi complet a avut nevoie de o mulțime de alte date științifice! Cu atât mai multă însemnătate încă va avea limba luată împreună cu alte date precum: forma părului, a craniului, obiceiurile, tradițiunile, istoria etc, etc.

Coloarea pielii luată singură, de asemenea nu are valoare, căci se știe că influența foarte îndelungată a climei, împreună cu alte cauze nu tocmai bine cunoscute încă, determină colorațiunea pielii; prin urmare tipuri foarte deosebite prin alte caractere, pot să aibă aceiași colorațiune d. ex. *cafrii, australienii și negrii propriu zisi* au pielea neagră și cu toate acestea nu fac parte din același tip, mai ales australienii fac parte chiar dintr'o grupă deosebită. Din această cauză antropologii actuali nu dau așa de mare însemnătate colorațiunii și împărțirea în: *rasa albă, rasa galbănă, rasa roșă, rasa neagră* etc. a rămas mai mult ca un semn al stărei de copilărie în care se află antropologia cu câțiva ani mai în urmă!*

Aceste trei exemple sînt de ajuns pentru ca să ne probeze că numai urmînd regulile clasificățiunii naturale, adecă ne servindu-ne numai de cîte un singur caracter, putem aștepta rezultate bune în gruparea tipurilor omenești.

Cînd am vorbit despre regulile clasificățiunii naturale, am zis că de multe ori un caracter puțin însemnat prin valoarea sa, poate cu toate acestea servi ca punct de plecare într'o clasificare, atunci cînd la oare cari schimbări ale aceluși caracter corespund tot o dată și schimbări în totalitatea caracterelor mai însemnate, așa în cît îl putem lua ca un semn ușor de ținut minte și ușor de observat. Acest lucru se întîmplă la tipurile omenești cu *părul*. În adevăr părul deși are o funcțiune puțin însemnată (mai ales la om), totuși iese un caracter foarte stabil și corespunde, în chipul cum e pus mai sus, cu alte caractere mai însemnate; pe lângă acestea fiind la suprafața corpului, poate fi observat cu cea mai mare ușurință; prin urmare intrunește toate calitățile pentru ca să fie luat ca punct de plecare în împărțire. Aceasta iese cauza pentru care mulți antropologiști actuali îl întrebuintază pentru acest scop.

---

* Dacă aceste caractere, cari tot au oare care însemnătate prin sine, nu pot servi singure pentru gruparea tipurilor omenești, cu atât mai puțin vor putea-o aceasta caracterele mai puțin însemnate, precum: *forma nasului și a buzelor, forma bărbiei* etc. etc.

După ce am arătat caracterele de care trebuie să ne servim în gruparea tipurilor omenestii, după ce am arătat modul cum trebuie să ne servim și valoarea caracterelor, nu putem trece cu vederea lipsele de cari mai ales suferă antropologia în această privință.

Caracterele luate din cercetarea sistemului nervos și muscular, sînt așa de puțin cercetate în cît mai nici nu sînt încă întrebuințate în clasificare; și cu toate acestea ar fi de mare folos! Mai ales astăzi cînd sistemul nervos iese obiectul atîtor studii, cînd atitea fenomene fiziologice atîrnă de la dînsul, ar fi de sigur de mare însemnătate ca și antropologia să poată trage folos.

Mai rămîne de zis cîte-va cuvinte în privința felului grupelor ce formează oamenii. Ce sînt toți oamenii la un loc? O specie, un gen, o familie, un ordin sau un regn a parte? După dezvoltarea acestei chestiuni putem trece la partea descriptivă.

(Va urmă).

W.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dl. Ștefănescu și prevederea timpului.

Am dovedit într'un No. trecut, că D-l *P. S. Aurelian* unul din redactorii „Revistei științifice” din București iese lipsit de cele mai elementare cunoștințe în privința Meteorologiei științifice și că orî nu-și cetește singur Revista D-sale orî dacă o cetește nu o înțelege. Faptul iese și mai curios, *D-lu Grigore Ștefănescu* celălalt redactor suferă de aceeași boală cași D-l *P. S. Aurelian*, ca și *Panait Donici*!! Această monstruoșitate științifică se află dată la iveală de D-l Ștefănescu în anul al VI-lea al revistei (anul 1878) la paginile 179, 244, 245. În întăiul articol intitulat: *Scepticii științei și prevederile timpului*. D-l Ștefănescu celebrează cu entuziasm împlinirea prorociilor D-lui Panait Donici cari „s'au realizat cu o exactitate aproape matematică deși anunțate cu cinsprezeci luni înainte.” Apoi urmează reproducerea prorociei de care scutim pe cetitorii noștri. D-l Ste-

Ștefănescu ne spune ca închiere că numai să avem răbdare și perseveranță în studii și nici unul din secretele naturii nu ne vor rămănea ascunse!! Ba tare mă tem că pe calea apucată de Dv. nu veți aduce nici un folos și că *veți pisă apă'n piuă.* cum zice Românul.

Întăiu vom arată cât de matematiceste s'au realizat prorociile D-lui Donici și anume, după chiar mărturisirea D-lui prooroc. În adevăr D-l Donici la care găsim, mărturisim cu plăcere, o desăvârșită bună credință, ne spune la pag. 245: „În adevăr prevestirile mele asupra naturii anotimpurilor anului curent nu s'au realizat atât de bine precum D-voastră voiți a demonstra: *în loc de rețelele prezise cu mult mai înaintea de finele lui Noembrie trecut și de o iarnă timpurie căreia îi presupuneam o durată destul de lungă n'am avut în realitate de cât o iarnă timpurie care abia a durat 10 zile, și iarna a doua, prezisă de mine, a început cu 15 zile mai curînd; în fine între primăvara slotoasă și vara ploioasă asemenea prezise, n'am întrevăzut nemica din seceta ce a durat aproape 40 de zile*” —

Compărați, vă rog, acum laudele entusiaste ale D-lui profesor de la universitate Gr. Ștefănescu cu mărturisirea sinceră a D-lui Donici și faceți-vă o idee de ceea ce însemnează pe la noi *exactitate aproape matematică*. Ce va fiind oare *exactitatea curată* orî neexactitatea?! Să ne ferească sfîntul de asemenea lucruri! Patru zeci de zile de secetă neprevăzute și D-l Ștefănescu ne vorbește de împlinirea prorociei.

Apoi ne mărturisește D-l P. Donici că până acum credea că Venus produce receală și de acum i se pare că produce căldură și secetă trei luni înaintea și 1-2 luni după trecerea în Meridianul soarelui, ieară receala ce produce această planetă durează abia 15 zile, cînd îea iese aproape de acel meridian, etc. Și așa urmează raționamente ciudate despre căldura și frigul ce produc planetele și proorocii pe alți ani. Am citat în articolul îndreptat contra D-lui Aurelian, bucăți din *Meteorologia*

cosmică a lui Faye, publicată ca traducere în Revista științifică și cetitorii au putut vedea că planetele au o influință așa de mică încât nu trebuie ținută în seamă. Sistemul D-lui Donici nu-î nici mai mult nici mai puțin de cât acel din *Gromolnic*. Acolò ni se spune că cutare planetă produce secetă, cutare căldură, cutare receală etc. . . .

Nu mă mierz de rătăcirea la care a ajuns D-l Donici, dar mă mierz de D-l Ștefănescu, cum trece cu vederea faptele cele mai bătătoare la ochi. De exemplu D-sa știe că luna lui *Iulie* din anul asupra căruia se învârtește discuția a fost ploioasă la București și mai mult încă în districtele de la munte și mai cu seamă Prahova, Dîmbovița, Muscelul, Argeșul, etc, pe cînd în Moldova cel puțin pe la proprietatea D-lui Donici a fost secetoasă și din pricina secetei aceștia se necăjește D-l Donici a-și schimba teoria și a presupune alte însușiri nenorocitelor planete. Dar bine, scumpii miei Domni, nu vedeți oare de pe faptele citate că planetele n'au nici o influință, de vreme ce sub aceeași așezare a lor plouă într'o parte și iese secetă aiurea? Nu vedeți că prin aceste fapte se dovedește că pricinii pămîntești joacă rolul de frunte în chestie și nu planetele și pozițiunile lor.

Și ca vîrf la toate iese, că asemenea halucinațiunii se amestecă cu citații de prin Meteorologiști serioși și prin urmare fac a crede că așa cred oamenii de știință, cum cîntă D-l Ștefănescu spre lauda D-lui Donici.

I. Nădejde.

Cei mai vechi locuitori ai Europei. după d'Arbois de Jubainville.

(Sfîrșit).

Rasa hellenă nu-și amintea de locurile pe unde trăise înainte de a se așeza în țara în care-i găsim în

timpurile istorice. Totuși Aristotel ne spune: «Hellada primitivă ieră în împrejurimile Dodonei, pe malurile *Ache-loosului*: acolo locueau *Selloi* și acei numiți pe atunci *Graïcoi* și acuma *Helleni*.» *Graïcos* însemnează tot aceea ca și *Hellen* și *Sellos* cuprinde rădăcina din *Hellen* sub o formă mai veche, adecă cu *S* care s'a prefăcut mai pe urmă în *H*, ca în *ύς* pentru *συς*, *άλς* pentru *σάλς*, etc. Prin urmare *Graïcoi* și *Hellenes* (*Selloi*) ierau același popor, despre care ne spune Aristotel că locuea în jurul Dodonei, ne arată prin urmare o vreme când *Hellenii* nu cuceriseră încă Grecia din timpurile istorice. De unde veneau? Se pare că din regiunile Dunărei de sus unde locuise multă vreme împreună cu *Celții* și cu *Ombro-Latinii* și că se scoborîse urmînd țermul resăritean al mării Adriatice și Ionice.

Macedonienii ierau o ramură a Grecilor și ierau recunoscuți chiar de Greci și fără de aceasta *Fick* a dovedit că limba Macedonenilor ieste foarte de aproape legată de a Grecilor. Cea mai însemnată deosebire ieră că Macedonienii prefăcuse consoanele aspirate primitive: *gh*, *dh*, *bh*, în *g*, *d*, *b*, iar Grecii în *ch*, *th*, *ph*. Macedonienii se despărțise de Greci în Tesalia sudică (*Phthiotida*) și se întinsese în spre N-E, *Hellenii* se întinseră din patri-vă spre S.

Cele întăi triburi elene ce se arată în istorie sînt Ionienii (*Iavones*) și Ahaenii (*Achaiwoi*). Ionienii, cuceriră Atica, stăpînită de Traci, cari aveau capitala la Eleusis. În această cucerire fură ajutați de Pelasgii revoltați în contra Tracilor. Pacea între Pelasgi și Ionienii veniți de curînd nu ținu și se născu luptă. Acei dintre Pelasgi cari vroiau să fie neatîrnați fură alungați din Atica, ceialalți părăsiră limba și se supuseră. Ionienii mai cuceriră și partea nordică a Peloponezului (*Ahaia*) și se amestecară cu Pelasgii de acolo.

Ahaenii supuseră mai tot Peloponezul afară de partea cucerită cum am zis de Ionienii. Prin veacul al XIV-lea înainte de Hristos, Ahaenii se așezaseră pe coaste-

le meridionale ale Peloponezului. Dovadă după D-l *Rougé*, inscripția egipteană de la Karnax unde îi aflăm sub numele de *Akaiwasa*.

Ionienii și Ahaenii stăpîniră mai tot Peloponezul pînă la năvălirea *Dorienilor*, alt trib al Helenilor. Năvălirea se făcî prin veacul al XII-lea înainte de Hristos. Dorienii veneau din Thessalia sau de pe lîngă aceasta regiune și învinseseră pe Ahaeni, Aceștia alungară pe Ionienii din partea N. a Peloponesului și se așezară în locul lor, de atunci s'a numit acea parte *Ahaia*. Ionienii alungați fugiră pe marea și cuceriră pe țărmul apusan al mării Egee o altă patrie. Și aici tot preste Pelasgi dădură cași în Atica, cași în N. Peloponesului. Eolienii (*Aiolieues*) foarte de aproape înrudiți cu Ahaeni și cărî locuiau tot în Peloponez, fugiră de asemenea dinaintea Dorienilor și formară colonii mai întăiū pe țărmul asiatic al mării de Marmara (Propontida) și apoi se întinseră mai spre sud, pînă la coloniile Ioniene.

Despre resboiul în contra Troenilor, ieată ce crede D-l d'Arbois de Jubainville. D-sa zice că Troia a fost cucerită pe la 1400 înainte de Hristos de o armată egiptofeniciană sub conducerea urmașilor lui Danaos. Această armată pornise de la Argos. Acest fapt nu face parte din istoria helenă. După năvălirea Dorienilor Ahaenii sub conducerea urmașilor lui Agamemnon venise și cucerise regiunea unde fusese Troia pe la vr'o 1100(?) înainte de Hristos. Pe aceste fapte istorice se pare că s'a întemeiat Iliada (pe la 950 ?) și că prin urmare Agamemnon n'a asediat Troia, după cum nici Carol cel mare n'a asediat Ierusalimul și totuși așa ne spun cîntecelile epice ale Francejilor.

Alt fapt curios îl găsim explicat de D-l d'Arbois de Jubainville. anume cum se face că Latiniș numeau pe *Helleni*, *Graicoi* apoi *Graeci*, cînd pe timpul lui Omer chiar se uitase acest nume în Grecia ? Cei mai vechi coloniști Greci n'au putut să-l ducă în Italia, căci și ieș au ajuns acolò după a se pierduse din întrebunțare cu-

vîntul Graicoi. Numai de la Etruscii au putut să-l audă. Aceștia goniți din patria lor veche de Helleni pe cînd aceștia încă se numeau Graicoi, au venit și desigur au povestit despre dânșii.

Ombro-Latinii.

Se pare că rasa Ombro-Latină a pornit din regiunea Dunărei de sus după pornirea Grecilor și înnaitea trecerei Celților peste Rin. Se pare că Hellenii au pornit prin veacul al XV-lea înainte de Hristos, iar Celții au trecut Rinul pe la al XII-lea secol înainte de Hristos. Ombro-Latinii cuceriră Italia de la Liguri prin veacul al XII-lea și al X-lea. În secolul al zecelea înse năvălirea Pelasgilor-Tursani (Etrusci) aduse mare lovitură puterii Indo-europeenilor. Din secolul al IX-lea pînă la al V-lea puterea Etruscilor merse tot crescînd; apoi, la sfîrșitul veacului al cincelea, Ombro-Latinii începură a se rîdică din nou și Etruscii a fi învinși, cînd năvăliră și Celții sau Galii și cuceriră Italia nordică.

Celții.

Aceștia locuiră vr'o mie de ani în valea de sus a Dunărei și cea a celei de mijloc, cînd năvălirea Sciților înarmați cu arme de fier îi silii să treacă Rinul și să cucerească de la Liguri Galiea de mijloc și de nord, apoi trecură în insulele britanice, apoi prin secolul al cincelea supuseră mare parte din Spania de la Fenicienii și de la Iberii supuși acestora; pe la începutul veacului al IV-lea cuceriră Italia nordică de la Etruscii, Boemia se pare că de la Sciții, Panonia și o parte din Iliria centrală de la Autariați; pe la sfîrșitul acestui veac străbătură în Tracia, și s'apropieară de malurile mării Negre. Toată această întindere nemăsurată fu acoperită de orașe rîdicate de Celți și ale căror nume le păstrară Romanii. Pe la veacul al treilea înainte de Hristos Imperiul celtic se desfăcă.

Cu această parte am sfârșit prescurtarea cărței lui Jubainville și credem că am adus folos tuturor celor ce se interesază de starea chestiunilor științifice. Pentru acei cari ar vroi să studieze cartea însa-și dăm aice titlul complet.

Les Premiers Habitants de L'Europe
d'après les auteurs de l'antiquité et les recherches les plus récentes de la linguistique, par H. d'Arbois de Jubainville correspondant de l'Institut. Paris. J. B. Dumoulin, Libraire Éditeur. 13, Quai des Augustins, 13. 1877 Prix 7, francs.

I. Nădejde.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Educațiunea intelectuală morală și fizică după H. Spencer.

(Urmare)

Din cele spuse nu urmează oare că părinții trebuie să aibă numai grijă de a veghea, ca copiii să suferă adevăratele urmări ale purtării lor—reacțiunile naturale,—ne îndepărtându-le, nici crescându-le, ne înlocuindu-le prin urmări artificiale?

Ieste de crezut că mulți vor zice că tocmai așa și fac părinții în cele mai multe cazuri; că pedepsele ce dau copiilor se pot privi ca niște urmări naturale ale faptelor acestora. Mîniea părinților, loviturile chiar sînt numai urmări naturale, după aceștia. În această idee deși greșită, tot ieste și puțin adevăr. Ieste adevărat că mîniea părintelui, loviturile, etc. pot fi privite ca niște urmări naturale ale purtării copiilor și se poate ca în societățile selbatece, copiii din părinți barbari să nu poată fi alt felii disciplinați și chiar tratarea aspră în familie îi face să suferă mai ușor asprimile societăței. Din potrivă în societățile civilizate părinții vor arată nemulțămirea lor prin chipuri mai blînde și asemenea mijloace vor fi îndestulătoare pentru copiii mai buni de cît ai barbarilor.

Dar să luăm în băgare de samă că într'o stare de trecere răpede ca în zilele noastre, într'o stare în timpul căreia teoriile cele nouă sînt în neconținută luptă cu cele vechi, și deprinderile nouă de asemenea, cu cele vechi, să luăm în băgare de samă că se poate întîmplă că sistemele de educație să fie în nepotrivire cu timpurile. Mulți părinți dau copiilor pedepse, pe cari ieși singuri le judecă nepotrivite, numai pentru că așa-i obiceiul, și astfel îi fac pe copii să sufere urmări nenaturale ale acțiunilor săvîrșite. Mai mult încă, experiența ce se capătă despre aprobarea sau neaprobarea părinților, nu-i cea mai bună disciplină, ci experiența urmărilor ce ar ieși din purtarea copiilor, cînd părinții nu s'ar amestecă de felii.

Să luăm cîte-va exemple din viața de toate zilele pentru a arăta lămurit deosebirea între educația morală propusă de noi și între cea de obicei urmată în familii.

Mai în toate familiile au obicei copii a împrăștierea pe pămînt jucăriile. Ce fac părinți? Ocăresc copiii și pun pe slugă să le strîngă. — În fie care zi se repetă aceeași scenă și muștrările ce se fac copiilor sînt mai mici sau mai mari, după *duji* părinților. Ce ar trebui înse să facă? Care ar fi urmarea naturală a greșelii făcute de copii? Nicî una alta de cît, năcazul de a-și strînge jucăriile. Dacă se supun și le strîng, atunci experiența năcazului suferit îi va face să fie mai băgători de samă. Dar dacă copilul n'ar vroi să asculte și să-și strîngă jucăriile, lucru ce negreșit se va întîmplă, dacă copilul n'a fost crescut cum se cuvine? — Atunci altul cineva va strînge jucăriile, dar cînd mai pe urmă va veni copilul și va cere jucăriile, i se va răspunde: „Nu se poate, pentru că cutare... n'are cînd să tot strîngă în urma ta și fiind că singur nu vrei să le strîngi, nu ți le pot da“. Iată urmarea naturală a purtării rele, nicî crescută nicî micșurată. Pedeapsa vine tocmai cînd iese mai simțită. Dorința de a se jucă se deșteptase și tocmai atunci se lovește de o urmare naturală, neînălăturată a purtării sale. Dacă se va întîmpla ast feliu de mai multe ori, iese de crezut că copilul va face tot ce va putea pentru a se îndrepta.

Să luăm alt caz. Intr'o familie auzeam în fie care zi neconținute muștrări făcute unei copile, care nu ieră gata nicî o dată pentru preumblare. Tot deauna trebuia să o aștepte guvernanta și celelalte surori și cu toată muștrarea zilnică a mamei, nu se ajungea nicî la un rezultat bun. Care ar fi fost urmarea naturală a purtării copilei? — Negreșit nicî una alta de cît a o lăsa a casă, dacă nu ieră gata o dată cu ceialalți copii și a o face să pieardă plăcerea preumblării. Ieste de crezut că peste cît-va timp, suferind dr cîte-va ori urmările naturale ale purtării

sale, se va îndreptă și ori cum tot mai bun rezultat se putea așteptă de la această încercare, de cît de la muștrările neincetă repetate, cari nu puteau de cît să o îndărătnească.

De asemenea cînd niște copii prea nebăgători de samă, pentru vrîsta lor, sfarmă sau pierd lucrurile ce li se dau, pedeapsa naturală—tocmai aceea care face pe oamenii în vrîsta a fi băgători de samă,—este neplăcerea ce urmează din lipsa lucrului stricat sau pierdut.—Nu vorbim se înțelege de copii mici de tot, cari sfarmă jucăriile, pentru ca să cunoască proprietățile lucrurilor, și nu pot încă ști ce însemnează a avea grijă de lucruri; vorbim de copiii mai mari cari știu și înțeleg foloasele ce aduce cutare sau cutare lucru, cînd îl au. Dacă un copil destul de mare și de cuminte pentru a avea un cuțitaș, taie cu dînsul așa de fără băgare de samă în cît îi rupe foarte des pana, sau îl pierde, uitîndu-l pe lingă vre un gard de unde a tăet o vargă, părinții fără să gîndească, se grăbesc a-i cumpără altul, fără să vadă că au luat copilului ocazia de a primi o lecție folositoare. În asemenea caz, tatăl trebuie să lămurească că cuțitașele se cumpără cu bani; că pentru bani trebuie să muncească, și că nu poate cumpără cuțite pentru cineva care le rupe sau le pierde; că prin urmare pînă ce copilul nu va dovedi că s'a făcut mai băgătoriu de samă, nu-i va mai cumpără cuțitaș. Prin acest mijloc, noi credem că copilul se va face mai băgătoriu de samă.

Din aceste exemple s'a putut vedea deosebirea între pedepsele artificiale și între acele ce urmează din natura lucrurilor.

Unul dintre foloasele metodei ce propunem ieste că desvoltă în minte idei drepte despre cauză și efect. Sîntem mai siguri că cineva se va purta bine în lume, cînd va cunoaște urmările cele bune și cele rele ale faptelor sale, de cît cînd crede că cutare faptă e bună și cutare rea numai de pe spusele altora. Un copil care vede că neregula atrage năcazul de a așeză lucrurile în regulă, sau că lenevirea atrage pierderea unei plăceri, sau că lipsa de băgare de samă face să suferim lipsă de vre un lucru fotositoriu sau plăcut, nu numai că suferă urmări simțitoare ale faptelor sale, dar capătă și cunoștinți drepte despre cauză și efect; și anume tot așa cum va face mai pe urmă experiențe în viață. Pe cînd copilul care, în asemenea caz, suferă o muștră sau cite-va palme, nu numai că suferă o urmare de care adesa nu-i pasă, dar nici nu primește despre purtarea cea bună și despre cea rea, învățatura ce ar fi primit altfelii.

De mult încă au înțeles oamenii cu judecata limpede greșala sistemului de pedepse și resplate artificiale: înlocuind urmările naturale ale relei purtări prin pedepse în scris, prin închiisoare sau prin bătae, facem ca copiii să nu mai poată bine de-

osebi ceea ce ieste moral, de ceea ce ieste immoral. Dacă în timpul copilăriei și în al tinereții au privit nemulțămirea părinților și a profesorilor ca urmarea cea mai însemnată a greșelilor lor, li se statornicește în minte o asociație de idei între greșeli și nemulțămirea ce pricinuește, ca de la cauză la efect. Urmează că după ce nu mai au a se teme de părinți, pierd ori ce regulă pentru moralitate, ne fiindu-le cunoscută adevărată lege a reacțiilor naturale. De aceea tinerețea ieșită din școli poate fi cel mai primejdios element.

Alt folos legat de această disciplină naturală ieste că iea nu-i alta de cit dreptatea cea mai curată, și ori ce copil poate să se încredințeze de aceasta. Omul cînd suferă de urmările firești ale purtării sale nu se simțeste nedreptățit, ca în cazul cînd pătimizește din pricina unor pedepse artificiale. Luați ca dovadă un copil care de regulă nu îngrijește de strae, care sare peste garduri fără de băgare de samă, nu se uită să se ferească de glod; dacă îl vor bate, dacă îl vor desbrăca și pune în pat, se va privi ca nedreptățit; și mai mult se va gândi la nedreptatea ce i s'a făcut de cit la îndreptarea greșelei. Dar presupuneți că l'am pune să-și îndrepte singur, pe cit cu puțință, urmările purtării cele rele, să-l punem să-și curățe straele de glod, să-și dreagă straele pe unde au fost rupte, nu va înțelege oare că suferă curat urmările firești ale nebagării sale de samă? În timp ce se va năcăji cu îndreptarea stricăciunilor nu va avea oare neîncetat înaintea minții legătura între faptele sale și între năcazul ce urmează firește dintr'însele? Și cu toată supărarea nu va înțelege oare că pedeapsa ieste dreaptă? Dacă prin aceste mijloace nu se va îndrepta, atunci tatăl va hotări că nu-i cumpără strae nouă înna-into de termenul obișnuit; și dacă în acest timp vine ocazia că copilul nu poate merge cu familia la preumblare sau la niște prieteni, din pricina lipsei de strae curate, de sigur că pedeapsa va fi foarte dureros simțită, și că va vedea legătura între cauză și efect și va trebui să mărturisască că pedeapsa ieste dreaptă, că ieste o urmare firească a greșelei sale. Și înțelegînd aceasta nu va putea să se răscoale în contra unei nedreptăți ce i s'ar fi făcut.

Prin sistemul nostru relațiunile între părinți și copii vor fi mult mai bune. Părinții fac o greșală mare înlocuind pedepsirea prin urmările firești ale purtării, cu mijloace artificiale. Făcînd un amestec între autoritatea lor și între regulile de purtare, sînt siliți a socoti fie care încălcare a poroncilor lor ca o răscoală în potri-va autorității părintești și din această pricină sînt siliți a se minia pentru lucruri necuvenite. Apoi se încarcă cu mulțime de muncă însărcinîndu-se a repără urmările greșelilor, în loc să le

lase să cadă asupra vinovaților. Tot astfel de reu ieste și pentru copil. Pedepsele aduse de reacțiunile naturale, năcazurile ce li se pricinuesc de niște cauze nepersonale, nu le aduc de cît o ațitare trecătoare ; pe cînd pedepsele date de părinți, și de cari și aduc copiii aminte ca de niște fapte ale acelora, pricinuesc o ațitare mai mare și mai trainică. Pentru a vedea cît de nesocotită ieste metoda obișnuită, presupuneți că un copil își varsă uncrop pe picioare și că în loc să sufere de opărire ce și-a pricinuit singur, ar fi cu puțință ca mama să iea pentru dînsa durerea și copilul să sufere numai ocară sau cite-va palme. Oare n'ar urmă din această metodă ațitare și îndușmănire între mamă și copil și în același timp n'ar fi copilul lipsit de o ocazie de a cunoaște legătura firească între fapte și urmările lor? Vă întreb acuma, dacă se face altfelu în cazurile mai complicate, de exemplu cînd se cumpără strae copilului care le-a rupt și feștelit și lui i se dă o bătae bună și ocară?

Apoi să nu uităm că mîniea la copil ca și la părinți are urmări vătămătoare, ori din ce pricină ar veni. Dar mîniea între părinți și copii slăbește legătura de iubire cerută pentru o cîrmuire binefăcătoare. Părintele se recește și apoi simte chiar un felu de ură în potriva unui copil, care i-a dat ocazie de a se mîniea des; și copiii se recese și simt ură în contra aceluia de la care au suferit multe lucruri neplăcute.

„Dar ce-i de făcut“ va întrebă cineva, „în cazuri mai grave“? Ce va fi de făcut dacă copilul va fură? dacă va spune o minciună? dacă va fi bătut un frate sau o soră mai mică?”

Să luăm cite-va exemple.

Unul dintre prietenii noștri (de ai lui H. S.) locuea la un cumnat și se însărcinase cu creșterea unui nepot, și a unei nepoate. Mai mult prin simpatie naturală de cît prin judecată se hotărise a urma o metodă asemănătoare cu a noastră. Copiii îi ierau elevi a casă și tovarăși afară. În toate zilele se preumblau cu dînsul pentru a strînge plante ; îi căutau plante cu mare plăcere ; îl priveau cum la examinează : și astfel se foloseau de societatea lui. O dată într'o sară avea nevoie de ceva ce se află în altă parte a caselor și zise nepotului să-i aducă acel lucru. Copilul, care se jucă, ori nu vroi să aducă lucrul, ori se arăta foarte cu rea vroință, nu-mi aduc bine a minte. Moșul se sculă și se duse de-și aduse singur lucrul de care avea nevoie, dar lasă să se înțeleagă, de pe purtare, neplăcerea ce i-a pricinuit purtarea nepotului. Și sara cînd copilul propuse să se joace cu moșul ca de obicei, acesta nu vroi și arată prin acesta receala naturală ce simțea. A doua zi demineață la vremea sculărei, prietenul nostru auzi la ușă

glasul nepotului, care de obicei nu se arată așa de demineată și care acuma îi aduse apă caldă, apoi intrind în odaie și văzind că sluga nu adusese încă botinile se repezi de le aduse. Prin această purtare și alt feliu, arată mare părere de reu de greșala ce făcuse—simțise prețul iubirei unchiului și o prețuia și mai mult după ce a reușit să-l împace.

Prietenul nostru are acuma copii și urmează același sistem și reușește foarte bine. Ieste în totul prietenul copiilor. Aceștia așteaptă sara cu nerăbdare, pentru că atunci vine tatul lor acasă și se bucură de ziua dumeceei pentru că atunci stă iel toată ziua cu dînșii. Fiind astfelii cu copii, aprobarea sau desaprobară purtării copiilor are o putere foarte mare. Dacă, întorcându-se acasă i se spune că unul din copii a fost obraznic, se poartă cu dînșul cu receala ce îi produce firește purtarea copilului; și această pedeapsă ieste de ajuns. Copiii ȳerau îngrijați toată ziua de n'au greșit ceva și întrebau pe mamă, ce are să spună sara, părintelui lor. Nu de mult cel mai mare, băet vioi și neastămpărat, în vristă de cinci ani, pe cînd nu ȳeră a casă nici mama, făcu, o mulțime de năzbîtii: tăe o parte din pĕrul unui frate mai mic, luă un briciu de a tătă ni seu și se tăe, etc, etc. Sara cînd află prietenul nostru de aceste lucruri nu vorbi de feliu cu copilul nici sara, nici a doua zi demineată. Afară de supărarea ce avu copilul pentru moment, s'a mai observat, că văzind într'o zi că mama lor ȳroia să meargă unde-va, începă a o rugă să stee, pentru că se temea să nu facă în lipsa ȳei alte necuviinți.

Am istorisit acest fapt înainte de a răspunde la întrebarea, „ce-i de făcut în cazuri mai grave“, pentru a arăta ce feliu de legături trebuie să fie între părinți și copii; căci de la aceasta atîrnă succesul pedepsirei faptelor mai însemnate. Am arătat că urmînd sistemul nostru, chiar de la început, asemenea relațiuni se vor statornici între copii și părinți.—Acuma înse mama crede că să spună ajunge în fie care zi: „ȳeu vă sînt cea ma bună prietenă.“ sau „ȳeu știu mai bine de cît voi ce vă trebuie. Nu sînteți destul de mari pentru a înțelege, mai tîrziu îmi veți mulțami de ceea ce fac acuma.“—Cu toate aceste vorbe, copilul primește în fie care zi pedepse, viitoriul de care vorbește mama, nu-l poate înțelege și judecă de pe prezent și nu mai are încredere în iubirea de care vorbește mama. Mama n'are dreptate să se supere de aceste idei ale copilului, căci nici ȳea n'ar judecă altfeliu dacă ar fi cineva care să se zică prietenul ȳei cel mai înfocat, dar care numai ar mustra-o necontenit și ar bate-o din cînd în cînd.—Din potrivă dacă, după sistemul nostru, mama se ferește de a produce durere copilului, și din contra joacă rolul de prietenă înștiințîndu-l de primejdia ce-l așteaptă, de va face cutare sau cutare faptă,

altfelu de relațiu se vor statornici. Să luăm un exemplu, să presupunem, că împins de gustul de a face niște încercări, copilul se joacă aprinzind bucăți de hîrtie la luminare și că le privește arzînd. O mamă, cum sînt multe, va crede de cuviință a-i poronci să nu aprindă hîrtii; și dacă nu încetează, le va zmunci din mîni. Dar, dacă din fericire mama ieste mai cu multă judecată, dacă va înțelege plăcerea cu care privește copilul hîrtiele cum ard, va gîndi cum urmează: „Dacă îl voiî opri, îl voiî împiedecă de a cîștigă cîteva cunoștinți folositoare. Ce-î drept, nu se va frige; dar ce folos? In altă zi se va frige mai reu și trebuie pentru siguranța lui în vieată să afle însușirele flacărilor. De-î voiî opri acuma, va aprinde mîni alte hîrtii poate cînd nu voiî fi de față pentru a-l feri de vre o nenorocire. Apoi dacă-lîmpiedec de la un joc nevinovat în sine, ba chiar folositoriu pentru desvoltarea minței, va simți o supărare în contra mea. Copilul nu știe de ce durere voesc să-l apăr, și va simți numai supărare pentru că îi ripesc o plăcere foarte mare. Prin urmare îl voiî înștiință de primejdia în care se află și voiî stă gata a împiedecă vre o nenorocire.“

Dacă copilul jucîndu-se își frige degetele în adevăr ce urmează? Intăiu a căpătat o experiență, pe care tot ieră să o capete cînd-va și pe care pentru siguranța lui trebuie să o capete cît mai neîntîrziat: apoi, a văzut că vorbele mamei aveau în adevăr de scop binele lui; a încercat încă o dată bunătatea ieî și va avea de acoloa innainte mai multă încredere într'insa, o va iubi mai mult.

Nu încape vorbă, că în cazuri cînd ieste vre o primejdie mare, trebuie să oprim pe copil cu sila de a se primejdui. De ex. cînd un copil s'ar sui deasupra unei fintini sau pe casă și ar fi în primejdie să se omoare sau să se calicească căzînd. Dacă s'a urmat sistemul nostru pentru cazurile mai micî, atunci copilul va avea încredere și în cele marî și cînd îi vom spune să nu se joace pe fintină că poate să cadă în lăuntru ne va crede și nu se va jucă, de nu, îl vom opri cu sila-

(Va urmă).

I. Nădejde.

PĂTĂRANIA LUPULUI.

(Anecdota populară).

Chiar în zioa'n care lupul ca cioban a fost intrat,
La stăpîni și astă veste despre dînsul s'a aflat,

Cunoscuți, prieteni, rude, frați și veri, moși și nepoți
De prin codri și pîrloage, de prin rîpi ieșiră toți,
Și porniră peste dealuri și prin huciuri, stuhării,
Înșirați tot cîrduri, cîrduri, mari de sute și de mi, și
Și la dinsul toți aleargă ca de bine ce-a intrat,
Ca cioban la oi, să-î spună că iei încă n'au uitat
Că-î sînt neamuri și prieteni, să le dea așa dar,
De semîntă fie-cărui două sau trei oi măcar.

Chiar și vulpea printre alții nu știu cum s'a nimerit
Căutîndu-și neamul bine și iea rudă s'a găsit!

A plecat și iea cu cîrdul și la stîna a sosit.

Inse lupul ce făcuse la intrare jurămînt,

Ca cinstit cioban să fie precum toți în slujbă sînt,

Cînd văzu c'atîtea rude peste iel au năvălit,

Jurămîntul să nu-și calce, iată cum s'a răsîndit :

„Sînt în slujbă, am și neamuri asta n'o tăgăduesc,

„Dar din tot ce am în mină care-î lucru stăpînesc,

„Cît de mică fărîmătură să împrăștiu nu voesc,

„Ci pe cît voi fi în slujbă mă gîndesc și m'am gîndit

„Să mă țin la înălțimea de slujbaș, să fiu cinstit...

„Nu-î destul că-mî dă stăpînul pentru slujbă hacul mieu,

„Să mlînce pe cît îmi place, cît îmi trebuie să ieu?!

„Să mai fac și irosală? Nu ;—Ferească Dumnezeu! !....

Pîn la iei apoi se duse și le-a zis : „Vă rog plecați,

„Mergeți ici în rîpi de vale și vă puneți de-asteptați,

„C'am să vin"... Apoi cu laba în spre vale-a arătat

Iară iei s'au dus în vale și s'au pus pe asteptat.

Inse dinsul după asta ca să stea la masă vrînd,

Se gîndește și se'ndreaptă în spre turmă cu-acest gînd.

Dar de'ndată cum ajunge, s'aud oile zbierînd ;

Căci jupînul lup—ciobanul—își făcuse odată vînt,

Și vr'o patru oi de-a rîndul le trîntise la pămînt.

Spăimîntate celelalte într'un colț se grămădesc

Din picioare bat cu toate, sar în sus și behăesc ;

Iară lupul pîntre iele se răpede se'nvrîtește,

Și precum îs strînse toate, numai rupe și trîntește...

Locu'n urmă-î tot remîne înroșit de bălți de sînge.

Iei o oae încolțită zbieră jalnic, parcă plînge,

Colo alta tot se zbate, tot întinde din picioare,

Peste cap întoarnă ochii, se'ncordează ș'apoi moare.

Lîngă alta'nțepenită, ce de mult a fost murit

Cu vr'o șapte opt de odată.....

Inse lupul indulcit

Tot zugrumă..... Deci stăpînii într'o fugă toți aleargă
După zbierăt, și găsindu-și gituită turma'ntreagă
Incepură toți să strige și s'amuțe ne'ncetat.
Ieară lupul de rușine ciobăniea și-a lăsat,
Și plecă strîngîndu-și coada, ne'voit și ne'ntrebat.

Deci precum în prijma stînei stăteau lupii toți lungiți,
Așteptînd hlipiți de foame și de cale osteniți,
De odată și stăpînii tot cu cinii amuțind,
În spre dînsii vin la fugă și tot „ține măr“ strigînd;
Căci găsindu-și turma ruptă toți în pripă s'au gîndit,
Că dihăniî multe fost'au și pe loc au și pornit,
Să le-alunge. Deci de ciudă strigînd: „ho! și ține măr“,
Cînd văzură'n vale lupii strigă: „dați de tot flăcăr“....
Ș'amuțindu-i și'nterindu-i pe pustiiu i-au alungat,
Blestemîndu-i că la stîna toate oile-au mîncat.....

După ce cu cîrdul lupii rușinați au fost fugit,
Cînd cu ruda lor—ciobanul—mai apoi s'au întîlnit,
L'au mustrat și de purtarea cătră ieî i-au bănuît:
„—Suflet josnic, zis'au dînsii, e păcat că mai trăești,
„Să pătezi al nostru nume, neamul nostru să'njosești.
„Cînd norocul orb și ție într'o zi ți-a ajutat,
„Ca s'ajungi și tu'ntr'o slujbă, părinți rude ți-ar uitat,
„Și'mbătăt de rangul slujbei ai trimes de ne-aû gonit,
„Ca streinul cel mai varvar și de simțuri mai lipsit....
„Pleacă dar, făptură proastă ce te'nfumurași de-un os...
„Dacă simțul tău te lăsă ca să cazî așa de jos,
„Neam cu noi nu iești de-acuma. Pleacă! Ești un ticălos!“

Supărat atuncea lupul gînditor pe drum pornește,
Dar mergînd, cu vulpea'n cale di'ntîmplare se'ntîlnește,
Și cu glas smerit îi spune toate cite le-a pățit:
„Uite, lupii toți, îi zise, de la ieî m'au interit,
„Ș'am remas acum pe drumuri făr de slujbă, făr de hac,
„Nici pe astăzi n'am mîncare, te rog spune-mi ce să fac?
„—Ce să faci? Îi zise vulpea. Iată pe cît judec ieu,
„Ieste-o slujbă'n sat, de vornic și socot că n'ar fi reu,
„Să te faci acum un vornic ...

„Dară bun e acest „post“?
„Se'nțelege slujbă mare și bărbatul mieu a fost...
„—Bine! Inse cum să-l capăt?...

„—O! De-atita te'ngrijești,
„Haide să te fac ieu vornic, cît îi fi să pomenești....

Deci s'a dus în sat cu lupul, ș'ajungînd i-a arătat:

„Uite, zise, ieată crișma, locul de'ntruniri în sat,

„Du-te-acolo, întră'n n'untru căci îndată vei găsi

„Oamenii adunați și vornic iei pe loc te vor tocmi;

„Căci iei astăzi pentru-atîta într'adins s'au întrunit,

„Și se plîng că nu știu unde să găsească-un om cinstit“.

—„Haide! zise vesel lupul“. Inse vulpea l'a'nvățat,

Să se ducă'ncrișmă singur, ș'apoi dînsa a plecat.

N'apucă să între bine lupu'n crișmă și de-odată,

Apucînd ceomege, lemne, toată lumea spăimîntată,

Incepû s'arunce'ntrînsul și să strige toți, să sară,

Să-l ucidă, iară lupul, cînd scăpă cu vieață afară,

Nici de șanțuri, ape, garduri, de nemic n'a căutat,

Cîntro copce a ținut'o încotro s'a întîmplat.

Dar în fugă-î di'ntîmplare nu știu cum s'a nemerit.

De-un ocol cu porci să dea și'ntre dînsii a sărit,

De-a scăpat ca vai de dînsul plin de ghionturi, prăpădit.....

Un măgariu pe urmă lupul tocma'n cale a'nțîlnit,

Și voiea ca să-l minince, înse vulpea a venit

Chiar atuncea și la dînsul începû să strige: „Bine!

„Vrai măgarul eu potcoave să-î mininci, nu ți-î rușine?“

„—Să le scot apoi? Central University Library Cluj

„—Vezi bine, vulpea, zise“. Ieară iel,

De măgariu se deta-aproape și vroiea încetinel,

De'ndărăt să-î iea piciorul, vrînd potcoava să-î desbată,

Dar măgariul cu piciorul înapoi svîrli de-odată-

Și pe lup așa de tare peste gură l'a pălit

Că se'nținse de durere la pămînt înțepenit.

După asta iear la vulpe s'a pornit, dar s'a întîmplat,

S'o'nțînească; înse dînsa nu știu cum a fost furat

Un colac, și'n bot cu dînsul și cu capul ridicat,

Mergea'ncet la pas, în voie, de fudulă abea vedea,

Și pe lup îl înțînește tocma'n cale cum mergea,

„—I!.. Cumătră! Doamne, doamne! Ce colac frumos mai ai!..

„Dă-mi și mie-o fărmațură, căci mi-î poftă, dacă vrei.“

„—Iaca vorbă! N'ai rușine? Tu bărbat vîrtos, voinic,

„Să nu-ți poți cată de hrană, să cerșești ca un calic!..“

„—Dar de unde?..

„—Ei! De unde! Parcă asta-î mare greu.

„La biserică-s colacii...

„—D'apoi voi găsi și ieu?....,

„—Da! Vezi bine. Numai du-te și te-apucă de cîntat,

„Și să vezi colaci ce capeți!.. Mulți precum nici n'ai visat“.

La biseric'apoi lupul, vulpea după cum i-a spus,
A plecat ș'ntrind în nuntru ca să cinte s'a și pus,
Drept în mijloc; ieară lumea de îndată ce-l zări,
Toți cu sfeșnice, cu bețe începură a-l imblăți,
Și ca plată pentru care ca să cinte a fost venit
A scăpat abea cu zile deșelat și schilodit.

Deci la vulpe iarăși lupul ca să-i spună a plecat,
Vre-o slujbă mai ușoară ca să-i cate prin vr'un sat,
Înse chiar atuncea vulpea înspre casă se întorcea
Aducind un pește în gură și cu iel se fudulea

—Dar ce pește ai cumătră!!.. Spune cum l'ai căpătat

„Nu-mi vei da vr'o pișcătură, căci de foame-s leșinat.

—Da! Ți-voiu da, cum nu! Văzut'ai! Știi că Țești mehenghiu de tot

„Tu n'ai coadă ca și mine, du-te ici devale în cot,

„Moaie-ți coada în baltă, dragă, prinde pește cit vroești,

„Mai deprinde-te cu munca, dacă-ți place să trăești“.

„—Ei Ș'apoi?...

„—La coadă peștii trag cumplit, s'anin de Țea,

„Ș'apoi numa-i traği afară, cînd simțești că-i coada grea!!

Deci s'a aus la baltă lupul, coada în apă și-a băgat,

Dar fiind în vremea Țernei, coada în baltă a înghețat.

Lupul cearcă să se scoale, coada grea de-ajuns simțește,

Trage, întinde, dar îl doare, tot se întoarce, se sucește.

Țipă, urlă; dar urlatul la nimic nu-i folosește. . . .

Stînd pe gînduri de mierare și de ciudă scheunînd,

Auzi de-odată oamenii „U! iu, ține măr“ strigînd.

Spăriet atunci, de frică din puteri s'a opintit

Și zmuncind odată tare, rupt'a coala în sfîrșit.

O croi și iel la fugă și la vulpe se opri

Și de scribă și durere începù a se bocî.

„—Uite, zise, soro dragă, câte chinuri am mai tras,

„Pentru'un fleac de pește astăzi făr de coadă am remas.

„Zeu! Ți-o spun cinstit acuma și mă jur pre legea mea,

„Nu mai vroiu să intru în slujbă numaî coadă de-ași avea.

„Zeu! M'ași duce iar cu lupii căci ași face ce-ași putea.

„Le-ași cădea în genunchi cu lacrimi și le-ași face de-ar vroî

„Chiar metăni și jurăminte, numai doară m'ar primi“

„—Taci! îi zise vulpea grabnic, ce te superi asă reu?

„Nu te plînge n'ai nevoe, coadă pot să-ți fac și Țeu!!

Niște cănepă-i aduce, un fuior la coadă-i pune

Ș'apoi zice. „Zeu cumătre, ai o coadă de minune.“

„Înse știi asă o leacă bine-ar fi s'o mai pirlești

„Ca să-i faci mai negru spicul și puțin s'o fetuești

„Iaca dacă ții la coadă, poți s'apuci prin ist pojar,
„Trage-o fugă iuți prin pară și mă crede, n'ai habar,
„Se va face chiar întocmai cum a fost cea veche-a ta,
Astfeliu zise; iară lupul începu a alergă
Peste cîmp printr'o pîrloagă care-atunci s'a fost aprins,
Dar prin foc fugind de-odată și fuiorui s'a aprins
Și din cap în cap cu totul arse, n'a fost chip de stins.

Părjolit de foc, iar pielea-î un șoric de păr pîrlit,
De bătăi tot trupu-î vînat și de drumuri obosit,
Căutînd vr'un loc să șază chiar pe-o cioată s'a cinchit.
Inse ciota cea pe care lupu 'n drum s'a așezat,
Se întimplase ca să fie un călugăr jos culcat;
Căci venind din depărtare și de cale ostenit
S'a culcat să hodinească și de trudă a adormit.
Iel simți pe lup de-odată, cînd pe iel s'a așezat,
Dar tăcù în 'nadins să vadă ce va fi și n'a mișcat,
Ascultînd cum lupul singur vorbea tare, supărat:
„—Oh! Amar, amar, durere, foame traiu ne suferit.
„Blestemat să fie ceasul, cînd pe lume-am mai venit
„Să trăesc. Căci care bine din viață-am dobîndit?
„Slujbe ranguri și măriri tot ce în viață am vînat
„S'au trecut, fugit'au toate, altă'n urmă n'au lăsat
„De cit boală, slăbăciune, trupu-mî tot măcelărit
„Și schilod. Ieră mai bine chiar de mic să fi murit
„Și să scap.—Poftim ce minte și ce gînduri mi-au venit!!
„Tatăl meu să fie vornic nici odată n'a gîndit,
„Nici cioban n'a fost vr'o dată și nici dascal, potcovariu
„A trăit cu meșteșugul seu de lup, dar nu pascăriu!!
„S'a trăit, trăit'a bine, fericit în traiul seu,
„Mulțămît c'un miel cu-o oaie, ori cu ce da D-zeu!
„Căci de cînd trăește lumea încă nu s'a pomenit
„Potcovariu să fie lupul, ori în cap să-î fi venit
„Ciobănie, pisăltie . . . d'apoî vornic, nici atit.
„Cel ce în lume lup se naște. tot ca lupul va trăi
„După cum s'a dat din fire, lup a fost și lup va fi...
„Dară ieu cătat'am slujbe și te uită ce-am pățit
„Am ramas de risul lunei chior și schiop, pîrlit, șoldit
„S'apoî încă făr de coadă, mai putea voiu fi primit
„Să mai fiu în rînd cu lupii? . . Da de unde, nici de cum!
„Ce se fac apoî? Ei Doamne! Cum de nu gălesc acum
„Pe vre unul c'un băț zdravăn, care după cite-am tras
„Să m'apuce iuți de ciumpul ce din coadă mi-a ramas
„Și cu bățul cam de-a lungul, tot să-mi dea, să-mi dea, să-mi dea,

„Să mă 'nvețe, să țin minte câte zile voiți avea“....
„ - Bine, bine! N'ai nevoie! Iată, ieu te 'ndatoresc.“
De subț iel un glas îi zice, și c'un băț călugăresc
După ce de ciumpul cozei, precum singur s'a rugat,
Il apucă, apoi cu bățul tot i-a dat, i-a dat, i-a dat,
Până cînd cu vai nevoie tot zmcuncindu-se a scăpat.

După asta mai pe urmă, cînd cu vulpea s'a 'ntilnit
Supărat „Cumătră, 'i zise, iată toate le-am gătit.“
„Da Cumătre! Uite-acuma după aste cite-mi spuți
„Socotesc c'ai face bine dac'ai merge ca să puți
„Mina ta pe Evangheliu, căci, mă crezi; adese ori
„Auzii că ca astă-i bună ca un leac întăritoriu.“
Deci pe lup luîndu-l vulpea într'un sat cu iel s'a dus
La o casă unde anume pentru dînsa s'a fost pus
O căpcană ca s'o prindă; și pe lup îl învăță
Ca pe iea să pună labă, și l'a prins. Iear iea intră
La găini, șazu la masă, ș'apoi cînd se sătură
Pe la lup trecînd îi zise. „Mai asteaptă puținel
„Căci acuși și popa vine, ș'apoi lasă știe iel,
„Numai cite-va molitfe peste cap îți mai cetește
„Și de boală și durere, chiar pe loc te lecuește...“

Apoi vulpea de la dînsul, zioa bună și-a luat
Și s'a dus. — In urmă lupul nu prea mult a așteptat.
Mai întăru veniră cîni și 'ncepură toți se bată
Și să urle. După dînșii alergă ș'un om îndată
C'un ciomag, și cînd ajunse minunat la lup cătă
Și cu mina 'n cap de ciudă blestemind se scărpină.
„Bre, bre, bre ce arătare! Și cum dracu a nemerit
„La găini, așa de pogan?..... Uite parcă-i chiar pirlit.
„Nici de ciur măcar nu-i pielea“ zise omul supărat
L'a croit în cap cu parul și la cîni apoi l'a dat.

Th. D. Speranță.

O REA ÎNTELEGERE.

Mă văd nevoită a da o lămurire la articolul despre
„Educația femeii” din Nr. 16. Pricina e că mulți l'au
înțeles cam curios. Vina e oare a mea că nu m'am ex-

plicat destul de limpede, sau a cetitorilor cari au pironit luarea aminte numai asupra acelor puncte ce le veneau mai mult la îndămină ?

Cu acest metod de a alege din un articol numai unele fraze, am putea ajunge la niște închieri cu totul deosebite de acele la cari vroea autoriul să ajungă.

Unii au înțeles că femeea nu trebuie să învețe nimic; aice putem clasă pe acei bărbați cari cred că știința e merită numai pentru ieși, și chiar dintre ieși numai pentru o mică parte. Aceștia au luat articolul de bun.

Alții, simțindu-se loviți în gîndurile cele mai ascunse, au botezat fie care frază cu numele de *prosti*; aice găsim clasa femeilor, mai cu samă a candidatelor de bacaloret. Ceea ce e trist e că nici unii nici alții nu l'au înțeles sau n'au vroit să-l înțeleagă.

Cînd zic că educația de azi atît a băeților cît și a fetelor e rea, aceasta nu înșamnă că nu trebuie de învățat; învățătura trebuie pentru orî cine și, dacă ar fi dată bine, ar aduce foloase înmiite de cît aduce acuma, cînd numai mințile cele mai bine constituite pot să se desvolte și să nu se tîmpească din cauza sistemii.

O educațiune care ne dă poate numai două, trei procente poate cu drept cuvînt merită urgia orî-cui.

Dacă în acel articol am stăruit mai mult asupra educației femeiei, să nu creadă nime că *găsam educația bărbatului bună*.

Se mai încape îndoială, că prin educația de azi copiii nu ajung să fie ceea ce ar putea să fie? Dovezile le avem în natură. Cum nu ar fi așa cînd învață lucruri nefolositoare, cînd chiar acele folositoare li se predau în un chip care parcă ar fi merit anume pentru a le face neînțelese; cînd programele la noi să schimbă că anotimpurile, ba de multe orî în același anotimp două, trei, în cît lasă un haus atît în mințile profesorilor cît și în ale copiilor? Și de multe orî sau întîmplat că au ieșit băeți din liceu fără să aibă idee de Geologie, căci într'un program Geologia ieră în a șesea și elevul ieră

în a cincea, cînd trece iel în a șesea se schimbă programul și Geologia trece la a cincea!! Iată decî că băetul cu 7 clase n'are nici o idee de o știință ca aceasta! Dar nu e nimic vom zice și-a dezvoltat destul inteligența învățînd 7 ani latinește și vro 4 grecește, și . . . . pentru fericirea lui le-a uitat o dată cu ieșirea din școală.

Inse nu numai atîta, ci de ar fi chiar programele cît de neschimbătoare, de ar avea profesorii toată buna vroință, educația dată după chipul de azi nu ar aduce mare folos. Căci e dovedit că educația trebuie să înceapă *de la simplu la compus, de la concret la abstract*. Explicările cele mai bune, experiențele, de ar fi cît de numeroase, ar fi de foarte puțin folos, după teoria lui Spencer; căci educătorul trebuie să conducă pe elev, ca iel singur să scoată legile, fără a i le spune, sau a i le arăta. În educația lui Spencer explicația cade complet, mersul educației trebuie să fie tot acela ca al dezvoltării omenirei, căci aceasta din obsevare și din experiență singură a scos legile fără a i le spune cineva? Tot asemenea și copilul trebuie, mai în scurt, să urmeze aceeași cale; căci e văzut, că calea aceasta de acuma e greșită. Învață Fizica, dar de multe ori nu-și poate explica cele mai simple fenomene. Învață matematica, dar de multe ori, nu știe socotelele cele mai simple, și de aceea e mai ghibaciū în asemenea socotele un neguțitorū care le știe din practică, de cît cel ce a învățat 7—8 ani. A începe Geometria ca acuma e reu, ar trebui să lăsăm pe elev ca singur prin experiențe să afle enunții teoremelor, să afle singur deslegarea problemelor, etc. Prin aceasta inteligența lui se exercitează și lucrurile aflate mai greu le uită, iar chiar de le uită, la trebuință le poate afla iarăși singur.

Așa dar cum s'ar putea cu o educație așa de falșă, să căpătăm numai roade bune? A casă mintea copilului e hrănită cu tot felul de basme, atît de la slugi cît și de la părinți, dar cari au calitatea de a nu se con-

trazice. La școală e mai ciudat, ba e chiar un haus pentru copii. D. ex. Istoria și Geologia îi spune că a trebuit nenumărate milioane de ani până s'a format pământul și până a ajuns în starea în care e azi, că sînt mii și mii de bilioane de ani, de cînd a apărut pe încetul cele întăi ființi inferioare, cari la început erau numai ca niște celule; cînd Geologia îi dovedește că nici o dată nu s'a putut întîmpla un potop, care să acopără tot pământul; cînd fizica îi spune că în lume nu se află de cît spațiu și materie, că nu se poate efect fără de cauză și alte adevăruri bazate pe dovezi științifice. Tabloul se schimbă, trece la oara de religie acolo spune că lumea s'a creat în 6 zile, că omul s'a format din lut, că animalele toate au apărut de o dată așa cum le vedem azi, că a fost un potop care a acoperit tot pământul; că D-zeu e ceva nematerial dar care există. De se întîmplă ca elevul să-î ceară oare cari lămuriri, căci nu știe îel singur pe cine să creadă, atunci profesorul, sau îi pune noată rea sau se mulțamește a-i spune cîteva maxime, că „*Zis'a nebunul în inima sa, nu ieste D-zeu*”, „*Crede și nu cercetă*” și multe altele, cari sînt de ajuns, a face pe băet să creadă, sau că e prost și nu înțelege lucruri așa de înnalte, sau că, toate acestea i se spun ca să treacă vremea.

Educația morală ce capătă azi copiii e destul de rea. Să mai spunem cum e? De prisos,.. Vom arată numai cari sînt efectele ieî: deprăvarea, egoismul, șarlătănia, maxima, că orî ce mijloc e bun pentru a ajunge la scop. O auzî adesa. A trăi numai pentru sine, a-și face numai plăcerile sale cu cea mai mare nepăsare de cei mai de aproape chiar.

A cheltuî pentru o plăcere a sa 100 fr. e un nimic, a da altuia un franc e un sacrificiu, etc.. În socitatea de acuma e o adevărată vinătoare, care caută să o facă unul asupra altuia, fără vre o muștrare de cuget. De poate înșelâ pe altul zice că a avut nevoie, fără aî păsâ că a pricinuit celuialalt o nenorocire poate.

Educația de acasă e rea, cea de la școală e tot atîta de vicioasă; băetul din școală se deprinde a copia pentru a căpăta note, pîrește pe colegul seu pentru a căpăta iubirea profesorilor, se deprinde cu lingușirea înaintea celor mari: „*Capul plecat sabiea nu-l tae*”, sau proverbul rusesc că „*cel culcat la pămînt nu se mai bate*”. De sigur că o asemenea educație e menită a tîmpî și a înjosî caracterele.

Unora articolul nu le-a plăcut de loc. De sigur că din pricină că le-am spus un adevăr, ce vroeau al ținea ascuns. Zicătoarea „*spune adevărul de vroeși să-ți faci dușmani*” e foarte adevărată. Mîngîierea mea ieste că de pe cît știu numărul acestora e foarte mic și neînsemnat, căci cei mai mulți din cetitorii noștri sînt destul de culți pentru a înțelege, că de și articolul meu n'a fost un *Capo-d'operă* de stil, deși a lăsat mult de dorit în astă privință; totuși în iel nu a fost de cît adevărul. M'am bázat pe știință, pe ideile de pedagogie ale marelui filosof Spencer.

Sustin că sînt adevărate cele zise în art. din Nr. 16, dar că au înțeles reu acei cari zic că acolo am arătat că femeea n'are nevoie de a învăța. Departe de mine această idee! Femeea are nevoie de educație științifică foarte întinsă, are nevoie să cunoască științele pedagogice, cît se poate de profund, cu un cuvînt să aibă așa felu de educațiune în cît să poată fi cu drept numită cultă, să poată fi folositoare și iei și societății.

În Nr. 16 am arătat numai relele efecte ale educației femeii, fără a crede înse că această educație aduce roade bune pentru bărbați. Întăiu că aceasta ar fi fost o abatere de la chestiune și al doilea că am crezut ca un lucru comun a mai vorbi despre corupția bărbaților.

Ieu am ținut să arăt că în deșert cred unele dintre femei, că Bacaloretul ieste cine știe ce mare lucru. Sînt lucruri mult mai grave cari trebuie să ne atragă atenția, ieste un ideal mult mai înalt de cît acesta, fericirea omenirei, iată problema ce Sociologii caută a o

deslegă. Femeile fac și ieie parte din omenire, și dacă, pentru fericirea omenirei să cere o sumă de bărbați instruiți, devotați, oameni a căroră orizon de cugetare are o întindere mare. E natural că trebuie să fie și un număr oare cari de femei serioase, femei cari să caute numai a plăcea, cari să nu aibă ca principiu că femeia trebuie să fie **gingașă**, cochetă, voluptoasă, vorbind să aiurească ca Pitia, să pretindă să-i să dea luare aminte la toate frazele enigmatice ce va spune, etc...? și de multe ori să aibă și pretențiunea a fi femei de spirit.

Nu cu asemenea femei ne vom urni din noroiul în care ne aflăm. Și dacă numai bărbații vor lucra la fericirea omenirei, acea fericire nu va putea fi complectă și pentru femei; căci pentru a căpăta un *drept trebuie muncă*, trebuie să avem cunoștința de valoarea lui; numai luând parte activă, individul poate spera ceva pentru sine.

Sofiea Nădejde.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Conferințele din sala Universității.

A treia conferință a fost a D-lui Dimitrescu despre „*Evoluție și progres*“.

Dl. Conferențiar ne-a făcut mai întâiu un tablou în scurt despre starea popoarelor ce locuiesc pământul. Ne-a spus că cele mai multe popoare zac într'o stare de selbătăcie, într'o stare peste măsură de înjosită în toate privințele; că un număr mic de popoare, după ce au ajuns la o civilizație oare care, stau pe loc și nu se mai par în stare de a pași mai departe; că un mic număr de popoare se află într'o stare de desvoltare ne încetată.

Apoi compărind starea selbatecului australian cu a europeanul civilizat, constată o deosebire colosală și totuși europeanii civilizați au fost o dinioară în starea selbatecului australian. De la acea stare a trebuit să ajungă în cursul timpurilor la starea de acuma. Compărind vieța australianului cu a europeanului a constatat o trecere de la omogen la eterogen, căci la australienii

toți selbatecii se ocupă aproape de aceleași lucruri; de la simplu la complex; de la nedeterminare la determinare. Apoi ne a comparat mijloacele de a-și procura hrană întrebuințate de australian cu cele ale europeanului; mijloacele de îmbrăcare, de apărare în potriva frigului, vântului, ploii, cu mijloacele întrebuințate la popoarele civilizate; mijloacele de transport (femea și luntrea), cu drumurile noastre de fier și a arătat nemăsurata deosebire ce există și cum toată schimbarea de la acea stare la aceasta de acuma această deosebire se poate numi *evoluție*, căci samănă în totul cu evoluția de la ființele organice foarte simple la cele complicate, de la *moneră* la un animal superior.

Pe urmă și-a pus Dl. Dimitrescu întrebarea oare evoluția ieste identică cu progresul? Și a negat aceasta, a arătat că dezvoltarea bolnăvicioasă a unei țesături dintr'un organism, deși intră în evoluție, căci ieste o diferențiere, o înnaintare de la omogen la eterogen, de la simplu la complex, etc, înse fiind că prin aceasta nu se constituie un organism, un tot în stare de a trăi, un tot armonic, de aceea asemenea dezvoltare se poate numi monstruozitate și nu poate fi privită ca un *progres*.

O asemenea lipsă de armonie, o asemenea dezvoltare monstruoasă a simțit Dl. Dimitrescu și în societatea civilizată, a văzut că indulcirea traiului și ușurarea vieții s'a făcut mai mult pentru o neînsemnată minoritate privilegiată, pe cînd în mijlocul acestei îmbunătățiri soarta majorității muncitoare are puțină deosebire de a selbatecului, deși nu se poate tăgădui o îmbunătățire.

Asupra acestei paralele între un organism bolnav și între o societate bolnavă ca acea în care trăim, din motive cunoscute D-lui Conferențiar, a trecut D-sa așa de iute, a rupt firul logic al conferinței așa de pe neașteptate în cît sîntem siliți a constata aice o dislocare, o rumpere violentă a discursului, un început și o dezvoltare fără încheerile ce firește ne așteptam să se scoată.

În partea a doua ne-a spus Dl. Conferențiar că oamenii încă de mult au înțeles acest reu care bîntue societatea civilizată actuală, ne-a spus, că *unii indivizi a căror nume nu vrea să-l spuie, de vreme ce onorabilul auditoriu îl cunoaște au susținut că relele sînt produsul societății și că oamenii pentru a fi fericiți trebuie să se întoarne la starea primitivă de selbătăcie*. Noi știm că *Jean Jacques Rousueas* a susținut asemenea idei, dar *iudivizi* din veacul nostru nu cunoaștem cari să aibă asemenea idei ciudate. Numai liberali de acei cari și au făcut din *Contractul social* și din *Origina neegalității între oameni* crezul lor, pot fi înțeleși prin numele de *indivizi*, etc... Aice a greșit Dl. Dimitrescu, nespecificînd și ne numind anume pe acei oameni cari voesc întoarcerea

la selbătăcie. Se pare înse că Dl. Dimitrescu vroia să vorbească de *sociaलिști*, atunci păcat, că vorbește de lucruri ce nu cunoaște.

Mai departe nu rămâne îndoială că D-sa poartă războiul cu *sociaलिști* *revoluționari*!! D-sa le recunoaște dreptul de a-și închipui forme sociale mai perfecte de cât a noastră, de a căuta care ieste pricina adevărată a *mizeriei* și de a tinde la înlăturarea ie. Recunoaște că producerea unor asemenea idei ieste foarte naturală la oamenii cu inimă și desvoldați în privința intelectuală, dar le spune că să nu uite că nu trebuie să se apuce de făcut o *revoluție socială*, îndată ce se vor simți câte-va mii de aceeași idee și cu același ideal; că nici o schimbare nu poate fi trainică, dacă ou ieste simțită de mase, ci numai impusă de sus în jos și că o schimbare reală nu se poate face, dacă nu ieste pregătită. Aice ne unim cu Dl. Conferențiar, care înse luptă nu în contra *sociaलिștilor revoluționari*, cum crede, ci în potri va *revoluționariilor jacobini*, cari vroesc schimbările impuse din sus în jos și această prin mijlocul autorității guvernamentele, pe care tind să pună mina. În adevăr teoria și practica arată că acele reforme frumoase pe hîrtie rămîn literă moartă pe câtă vreme nu au sprijin în mintea poporului. Decreteze-se *desființarea bătăiei și libertatea preseii*, dar dacă poporul nu simte nevoie de aceste reforme, bătăia se va practica ca și mai înainte și presa va fi liberă pe cât timp va cere interesul celor puternici.

Dl. Dimitrescu sfinșeste conferința, spunîndu-ne că ori ce progres se face numai prin evoluție și ne citează pe marele filosof Spencer, care are tot această idee. Bine ar fi fost înse să ne dovedească, Dl. Dimitrescu această idee, căci cine n'ar fi mulțumit aflînd că omenirea poate ajunge prin desvoldarea pacinică la fericire! Un lucru încă am mai fi dorit. Spencer zice într'un loc în „*Educația*“ sa, că de și schimbările se fac încetul, dar ieste foarte trebuitoriu a avea formulat țelul spre care trebuie să se facă, pentru ca nu cumvâ reformele întreprinse, să împingă desvoldarea în altă direcție. Oare n'ar fi fost bine să formuleze Dl. Dimitrescu țelul spre care trebuie să țintească reformele și să arăte calea de urmat, atunci s'ar fi văzut ce ideal nutrește D-sa și dacă acel ideal poate sau nu fi atins prin evoluție?

A patra conferință a fost a D-lui Panu, despre „*Poezie și știință*.“ În privința acestei conferințe sîntem fericiți mărturisînd, că am găsit'o perfectă, din toate puntele de vedere și că nu avem nevoie să facem observații ca la „*Idealul în artă*“, care cel puțin la neînțelegeri dăduse loc.

Dl. Panu începe prin a căută ce deosebire ieste între poezie și știință sau mai bine între dispoziția sufletească a celui ce *face poezie* și a celui ce *face știință*. Pentru aceasta iea un e-

xemplu. S'a întâmplat un război, mii de oameni au murit sau au ramas ciuntiți. Diplomatul înse nu se gîndește la nenorocirile ce a adus războiul, ci caută numai ce folos poate urmă pentru țară în vre o privință din acest războiu. Asta nu înșamnă, că diplomatul nu compătîmește pentru nenorocirile întîmplate, zice Dl. Panu, nu, ci face abstracție de partea emoțională a lucrului. *A-tunci face știință.*—Dar acei cărora le-au murit rude în luptă sau toți acei cari-s nepăsători pentru foloasele ce caută a căpătă diplomatul din război, vor privi mai mult nenorocirile ce aduce războiul, vor luă în samă numărul de mii de morți, suferințele celor ce-i iubea, etc. *Acești din urmă fac poezie.*

Prin urmare fie care din noi poate deveni poet la momente, îndată ce privește la relele ce bîntue societatea omenească, etc. Poetul înse nu are numai această facultate foarte respîndită de a simți emoțiuni plăcute sau dureroase, pus fiind în fața naturii sau a societăței, dar are și darul de a putea produce înalți emoțiunile dintr'însul prin ajutorul vorbirei. Prin urmare poetul trebuie să fie înaintea de toate foarte simțitoriu și al doilea să poată comunica prin vorbe, prin imagine emoțiunile sale și altora. Dacă lipsește cui-vă darul acesta din urmă, comorile de poezie ce se pot află într'însul zac necunoscute. Aice Dl. Panu compară pe un asemenea om cu oceanul locuit în adîncimile lui de o lume foarte bogată de ființi, cari rămîn înse necunoscute, pentru că nu ies la suprafață.

Pe urmă atinge chestia dacă poezia și știința sînt în dușmănie, adecă dacă lumea pierde din poezie fiind cunosctă mai bine. Aice ne arată Dl. Panu cu cît mai măreață iese lumea reală de cît cea imaginară a poetilor vechi. În adevăr, care închipuire despre soare iese mai măreață, cari ne spun că soarele iese un foc purtat într'un car de *Phoebus Apolon* sau acea a științei contimporane, care ne arată soarele de 1,400,000 de mii de ori mare de cît pămîntul și ne dovedește că iel iese izvorul luminei și căldurei pe pămînt, că fără dînsul vieța nu s'ar putea ținea, că stîngerea lui ar însemnă peirea desăvîrșită a tuturor ființelor vii din sistemul nostru planetar și nimicirea civilizației omenești?—Și ce subiect mai măreț pentru a deșteptă emoțiuni poetice? Unde e poetul care ne-ar cînta peirea civilizației omenești ajunsă la forma cea mai perfectă după lupte crîncene de milioane de anî și stînsă fără chip de scăpare prin întunecarea soarelui ori prin căderea pămîntului pe dînsul?! De sigur că ar fi mai frumos, mai sublim de cît țipetele zădarnice pentru niște suferinți plăzmuite.

Dl. Panu ne mai arată că ideea veche că ceriul ar fi o boltă solidă și stelele niște cue de aur sau niște facle, etc se pa-

re foarte slabă în fața ideei științifice că nenumăratele stele sînt sorii ca și al nostru încunjurate de planete, de sigur locuite, de oameni poate. Negreșit că ideea unui spațiu fără de margini în care se află grupate sisteme planetare cu sorii lor și nebuloase formate prin distrugerea acelor sisteme planetare, ieste în stare a ne împlăea de simțiri mult mai puternice și mai înalte de cît închipuirea veche,

Ideea lui Laplace despre chipul cum se formează sistemele planetare, precum și ideele altora cari explică veșnica prefacere a materiei în nebuloase gazoase și din acestea în grupe de sisteme planetare (nebuloase rezolubite) negreșit că ieste mai sublima de cît închipuita creare a lumii în șese zile.

Idea despre origina omului și a ființilor după teoriile științei actuale, după ipotezele iei chiar se pare mult mai măreață de cît ideea veche.

Și așa în toate părțile nu se vede cum s'ar putea ca explicarea lumii după știință ar alungă poezia. De exemplu, mai zice Dl. Panu, oare ni se va părea mai puțin poetică o vale dacă vom ști cum se explică formarea iei de Geologie? Dacă vom ști că păturile de pămînt ce se arată pe coastele iei cuprind poate urme de existența omului cu sute de mii de ani sau cu milioane mai înainte de timpurile noastre? Oare, urmează Dl. Panu vom admira mai puțin formele curioase a le munților cînd ne vom aminti de cataclismele(*) ce le-au pricinuit?

Am putea urmă mai departe comparația, dar ieste de ajuns pentru a dă o idee de felul conferinței.

Partea mai însemnață din punctul de vedere practic a fost critica scolei literare care nu recunoaște ca lucruri poetice de cît *turturele, azurul ceriului, fluturii, rîndunelele, cîmpia verde, etc, credințele superstițioase a le poporului, mitologia păgînă și cea creștină, etc...* Scoală care din niște materiale cîntate și recîntate înșgheabă poezii noi sucindu-le și combinîndu-le altfelii,—Acești poeți sînt în stare să nu fi văzut cîmpul verde sau pădurea și să o cînte în versuri! Pentru ce înse trec cu vederea lucrurile cunoscute, de exemplu suferințele și pasiunile societăței? Negreșit pentru că li se par nepontice.

Trebue înse ca idealul poetic să se schimbe și după ce s'a lărgit așa de grozav sfera cunoștințelor noastre să nu tot măcinăm credințele altor veacuri de mult trecute.—Negreșit că a ve-

---

(*) Cu părere de rău notăm că această idee despre existența cataclismelor sau a revoluțiilor geologice ieste singura greșală în contra științei întălnită în minunata conferință a D-lui Panu. Dar dacă Dl. Dr. Brînză licențiat în șc. naturale etc, crede în cataclisme, ce minune dacă crede Dl. Panu, care nu-i specialist în Geologie?!

nit vremea ca poetul să fie în același timp și educat complect în privința științifică și să aibă prin urmare chip de a trage folos pentru poezie din comorile de cunoștinți adunate de oamenii de știință. Tredue să se sfârșască odată cu ideea nenorocită că știința ar omori poezia și că oamenii de știință nu sînt în stare a fi poeți. Ieste drept că știința nimicește poezia falsă întemecată pe necunoștința inimei omenești și a naturei, dar produce adevărata poezie.

Nu putem să facem cunoscută cetitorilor noștri conferința D-lui Panu în toate amănunțele ieî, dar cel puțin o idee le-am dat și declărăm aice că aceste slnt și ideile noastre despre poezie.

Verax.

EPIGRAMĂ.

O! Doamne! Crudă soartă, Păcat! Păcat! Păcat.
De om așa de samă; căci știți ce s'a 'ntimplat?..
In "Paloda" dăună-zî, formal a declărat.
Chiar Damaschin, iel însuși că-i prea nefericit
C'a minței limpezime cu totul i-a pierit,
Și din Bėrlad anume, de unde locuește
In Iași pe la cicaia prin gloduri se trezește,
Ș'n marea rătăcire, pe calea cea părută
La ceriū răcnește, strigă că-i *capra cea pierdută*
Și chipu-i din 'nainte îi pare că-i schimbat
Intr'un *Ariciū*, și ast-feliū de cînî incunjurat
Îi pare că se luptă cu ieî. Păcat! Păcat!.....

Pricina n'o știu înse, dar lumea toată zice
Că numai păhăruțul adusu-l'a aice; . . .
Dar ieu nu cred de acestea, și nici nu pot s'ascult;
Căci iel teră cu dînsul deprins; căci bea de mult!..

Ghedebe.

Către un poet.

Poete-a tale versuri măestre-s și sublime
Le-ai scris sub inspirarea ce adese te cuprinde
Le-ai scris glorios visându-ți un nume ce se 'ntinde
„Din mnunți și pân' la mare“ ca domoii din vechime ;
Le-ai scris ușor e a scrie, ce-î greu ieste a face
Dar sigur despre-aceasta și-e sufletul în pace!

Și 'mpins de al fălirei avînt cumplit, puternic
Indată prin jurnale le-ai dat la proasta lume ;
Să 'njure al seii geniū să 'njure al seii nume
Nu s'a găsit în țară nici un obraz nemernic ;
Și ieu de cei în versuri ceva voesc să-ți spun,
Să nu crezi că mărirea voesc să ți'o repun !

Poete vre-o dată gîndit-ai la menirea
Ce trebuie să aibă în viață un cîntăreț
Ce spun ieu? Cîntărețul! Un om sublim măreț
Ce-și uită a sa ființă fugind până la, mărirea
Ce-și sfarmă egoismul trăind în năluciri
Ce-î gata să jertfească a sale dulcii simțiri !

Oh ! nobil cîntărețul puternic ni apare !
A sale cînturi sfinte iel singur le compune
Pe lira-î simțitoare, pe viele ei strune
Iel spune omenirei prin vorbele-î amare
Tot reul care o roade îarată ținta mare
Spre care cugetarea își iea a sa zburare !

Aceștia-s cîntăreții ; de sigur că tu parte
Nu-ai de fel cu dînșii ci tot *cărarea veche*
Urmezî, și dismerdîndu-ți selbatega urechie
Tu furî chiar câte-odată lungi frase, strofe sparte
L'en clei și apoi la lume le dai. . . . .
. . . . . Dar știi poete
Că spun mulți că 'ncapu-ți ai creeri de burete ?

București 28 Fevruar.

Mordax.

MARE MINUNE!

Dl. *Bădărău* prietenul nostru de la Paris, ne scrie că Dl. *Teiuleanu* ar spune orîi cui vrea să-l asculte, că D-sa a trimis răspuns la criticile *Sofiei Nădejde*, dar că „Cultura“ n'a vroit să le publice, pentru că *Redacția aceluî ziar a primit o înștiințare de la noi să nu primească ceva contra Sofiei Nădejde, căci atunci i se va întrerupe trimeterea „Contemporanului“*. Se înțelege că această scuză ieste ceea ce se numește *stupidă* în limba cea franțuzită. „Cultura“ se vede că nu mai apare, căci nu ne mai vine, dar vre o corespondență n'am avut nici o dată cu redacția aceluî ziar.

Redacția.

A P E L.

Mai ales copiii se stîng de boale molipsitoare, ca anghina disterică, scarlatina, etc. Pe cîtă vreme nu se știea ce ieste de făcut, pe cîtă vreme nu ieră nici un drum deschis, pe care mergînd să dăm de leacul acestor boale, puteam stă și suferi unul după altul de pierderea vre unui copil iubit, sau chiar de pierderea tuturor. Acuma înse prin cercetările mai multor învățați ca *Pasteur, Law, Buchner, Grawitz*, sîntem pe calea care ne va duce la mîntuire. Ființele care prin înmulțirea lor în sînge pricinuesc boalele molipsitoare cele mai primejdioase, au fost studiate și sîntem în stare a le face nevătămătoare, ba chiar a le preface în aliați credincioși din dușmani cum ne ierau până acuma. Dar nenorocirea ieste, că acuma totul se cîrmuește de bani, de aceea

și vedem că s'au făcut cercetări mai ales asupra boalelor animalelor folositoare (boi, porci, oi, cai, găini, etc); despre boalele oamenilor sau ale copiilor nu s'a găsit încă timp de ocupație! Credem că ar fi foarte frumos și bine să facem o societate, care să strângă bani pentru scopul de a lupta cu anghina, scariatina și cu alte boale molipsitoare. Indată ce sumele strânse ar fi destul de mari s'ar putea publica un premiu mare pentru acel care ar descoperi un medicament care să tămăduiască anghina, sau scarlatina, sau tifosul, cum tămăduiesc chinina de friguri etc. Tot o dată s'ar putea cere și să cerceteze calea pe care anghina se propagă pentru a întreprinde nimicirea tuturor cauzelor care îi priesc, adică pentru a scoate boala cu rădăcinii cu tot. Noi credem că o asemenea societate ar fi foarte la timp și că în scurt ar reuși în lupta începută.

Facem apel la toți cetitorii noștri, la cei cari au copii și au fost loviți de nenorocire și au trebuit să stea cu mâinele încrucișate de față la torturile copiilor iubiți; la cei cari au copii și până acuma au fost scutiți, dar se pot aștepta la asemenea nenorociri în fie ce moment; la cei cari n'au, dar simțesc milă pentru nenorociți și se revoltă împotriva tiranilor noștri misrocopici și totmai de aceea mai de temut. Facem apel și îi rugăm să facă propagandă pentru reușita acestei idei și fără întârziere să facem societatea și să ne punem pe lucru.

Pentru început acei cari sînt hotărîți a face parte din această societate, să bine voiască a trimite o înștiințare la Redacția „Contemporanului“.

Red. „Contemporanului“.

A P E L

pentru incendiații de la Fălciu. etc.

Nenorocirile ce lovesc pe semenii noștri nu trebuie să ne lese nesimțitorii. Oamenii trebuie să se simtă solidari și la nevoie să găsească nenorocitul tămăduirea suferințelor. Azi a lovit nenorocirea pe unii, mine pe alții și nici nu știm când ne va ajunge și pe noi. Să facem, prin urmare, ce putem pentru incendiații de la Fălciu. Presa Bucureșteană și cea Ieșană au luat inițiativa. În Iași s'a format un comitet compus din toți acei cari au bine voit a veni la apelul făcut de comitetul de inițiativă al Presei. Noi deschidem *listă de subscripție* și rugăm pe abonații noștri, să trimeată cît vor crede de cuviință la adresa noastră. Se va publică socoteala de sumele primite și le vom înainta celor în drept.

S'a hotărît a se face o lotărie și la redacție se vor găsi bilete de vînzare, etc.

Credem că apelul nostru va fi auzit și că vom putea face ceva pentru nenorociții de la Fălciu,

Red. „Contemporanului“.
